

І.О. Сєвідова, канд. екон. наук, докторант
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СТРУКТУРІ ОПТОВОГО АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ.

У статті досліджено теоретичні основи інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі, визначені основні переваги та форми здійснення агропромислової інтеграції. Розглянуто основні тенденції, в організації аграрного виробництва, що впливають на обмін продукцією на внутрішньому і зовнішньому ринках і, як наслідок, на інтеграцію сільськогосподарських підприємств України в європейський ринок.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільськогосподарські підприємства, інтеграція, інтеграційні процеси, агропромислова інтеграція, агропромислові об'єднання, міжнародний досвід.

Постановка проблем. Сільське господарство належить до числа найважливіших пріоритетів соціально-економічної політики України. Раціональна або територіальна організація аграрного виробництва здійснюється з урахуванням таких критеріїв: максимального використання можливостей природно-економічних факторів підвищення врожайності, зниження собівартості, поліпшення якості, підвищення рентабельності виробництва продукції; раціонального використання трудових і енергетичних ресурсів, виробничих потужностей переробних заводів; скорочення втрат продукції при транспортуванні і зберіганні; забезпечення вимог з охорони навколишнього середовища.

З переходом до ринкових відносин проблемою для аграрних підприємств залишається нерозвиненість системи збуту сільськогосподарської продукції та матеріально-технічного постачання, яке негативно відбивається на формуванні стабільної цінової ситуації на ринку продовольства і на досягненні прибутковості господарювання. Подальший розвиток аграрних підприємств можливий тільки за умови поєднання його з розвитком різних форм кооперації, та інтеграції їх з різними сучасними формами господарювання в АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними шляхами підвищення ефективності виробництва в сільськогосподарських

підприємствах можуть бути методи організації, спрямовані на усунення різного роду втрат і скорочення виробничих витрат, підвищення продуктивності праці. Слід розглядати можливості впливу на валову продукцію, собівартість і прибуток, а через ці показники на рівень рентабельності і далі на підвищення ефективності виробництва [8].

Невідповідність матеріально - технічної бази більшості вітчизняних аграрних підприємств сучасним вимогам ведення сільськогосподарського виробництва не дозволяє ефективно використовувати нові технології виробництва, які спрямовані на ресурсозбереження, економне витрачання палива та електроенергії.

Необхідність агропромислової інтеграції у всіх країнах пов'язана з технічною відсталістю сільськогосподарського виробництва в порівнянні з промисловістю; сезонністю аграрного виробництва, залежності його від погодно-кліматичних умов; стихійністю ринку сільськогосподарської продукції; необхідністю підвищення конкурентоспроможності виробництва [3].

У сучасних умовах підвищення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, необхідне для розширеного відтворення, передбачає отримання стійких врожаїв сільськогосподарських культур з дотриманням необхідних норм внесення мінеральних добрив, використання високоякісного насіння, застосування новітніх засобів механізації та інших технологічних прийомів, розробку оптимальної структури виробництва і механізму реалізації продукції з урахуванням вимог ринку у спеціалізованих підприємствах [2, 5].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз окремих аспектів діяльності аграрних підприємств і виявлення особливостей їх функціонування в умовах інтеграції України в світовий ринковий простір.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасний оптовий сільськогосподарський ринок - це регульований і керований механізм руху продовольства і сировини, має розвинену інфраструктуру. Завдання такого ринку в складанні відносин по всьому технологічному ланцюжку, наданні учасникам оптової торгівлі - і продавцям і покупцям - необхідних приміщень, обладнання та послуг.

Передовий вітчизняний досвід, а також розвиток подібних продуктових підкомплексів в розвинених країнах світу свідчать, що головною передумовою вирішення цієї проблеми є об'єктивні процеси розвитку виробничих відносин та реалізація обґрунтованого економічного механізму відносин між ланками підкомплексу.

Об'єктивний процес поглиблення спеціалізації, посилення концентрації та інтенсифікації, кооперації і комбінування сільськогосподарських галузей призводить до їх поєднання з промисловими підприємствами та іншими сферами економіки шляхом підвищення рівня розвитку техніки, машинної технології, масово-поточного виробництва [4].

Всебічна інтеграція сільськогосподарських підприємств в єдиний світовий ринок сприяє розвитку ефективних виробничих відносин, збільшенню обсягів виробництва високоякісних конкурентоспроможних продовольчих товарів, дозволяє отримувати більш високі економічні результати за рахунок використання таких переваг цього процесу. Розвиток міжгалузевих інтеграційних процесів у виробництві продукції сільського господарства, викликає зростання спеціалізації і концентрації виробництва сільськогосподарської продукції, її промислової переробки, ефективне використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання природних і виробничих ресурсів, розширення асортименту, збільшення обсягів виробництва, підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, забезпечення відтворення та збереження навколишнього природного середовища, отримання більш високого рівня ефективності агропромислового виробництва та прибутковості діяльності всіх ланок.

Характерним для розвинених країн і дієвим механізмом ринку є система оптового продажу, цивілізований маркетинг (вивчення попиту та пропозиції, доставка товарів у місця споживання, зберігання та реалізації, виробництво тари, реклама, укладання торговельних угод), а також здорова конкуренція. Кооперативно - акціонерні компанії (підприємства), членами якої є як фермери, так і господарства населення, дозволяють об'єднувати особистий капітал та кооперативні зусилля всіх у виробничій (переважно у заготівлі, переробці та зберіганні продукції) і торгових сферах. Акціонерна форма обліку інвестицій і розподілу прибутку і демократична система управління дають можливість виробникам отримувати додатковий прибуток і відстоювати свої основні інтереси [1].

У цих країнах, з метою забезпечення продовольчої безпеки і експансії продукції на світовому ринку, фермерські господарства, як правило, мають державну підтримку і можливість реалізовувати свою продукцію. З метою забезпечення швидкого просування товарів до споживачів і більш повного задоволення потреб населення продовольством створюються продовольчі ринки різних видів, як спеціалізовані, так і

універсальні. Спеціалізовані оптові ринки - поширена форма оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією в країнах ЄС, США і Канаді. У країнах ЄС набула широкого поширення реалізація сільськогосподарської продукції на кооперативних аукціонах, які, як правило, знаходяться в районах виробництва плодів і овочів і організують свою діяльність з сільськогосподарськими товаровиробниками на договірній основі. Слід також зазначити, що оптова торгівля в Європі має велике значення не тільки для внутрішнього обороту, а й для зовнішньої торгівлі, про що свідчить той факт, що 12% оптового товарообігу є експортом, в якому брали участь 32% компаній, з тих що займаються оптовою торгівлею (у цю групу входять і оптові ринки). Значення оптової торгівлі в країнах Європейського Союзу змінюється, але в цілому їх частина близько 80% від загального обороту на чотири країни: Німеччина, Великобританія, Франція та Італія [10].

У країнах ЄС спостерігається тенденція розширення оптовими компаніями різного типу мережі оптових баз, супермаркетів, магазинів самообслуговування. Така форма збуту сільськогосподарської продукції, як і інших видів продовольчих товарів, дозволяє істотно знизити витрати оптових компаній при транспортуванні товарів, перекладаючи їх на фірми роздрібній торговельній мережі. Підприємства роздрібно торгівлі охоче йдуть на це, залучені можливістю відбору партій овочів, плодів і продукції їх переробки більшої свіжості і високої якості, компенсуючи підвищені витрати збільшенням роздрібних цін.

Великі агропромислові об'єднання, як правило, вже мають у своєму складі переробні підприємства та підприємства оптової торгівлі, а також кооперативи з переробки і збуту продукції. У країнах ЄС кооперативи, що спеціалізуються на збуті сільськогосподарської продукції у своїй структурі мають власні сховища, установки для попереднього охолодження продукції, а також пакувальні підприємства. З метою гарантованого забезпечення збуту продукції більшістю кооперативів була організована власна торговельна мережа.

Відносини України з Європейським Союзом в сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї дуже важливе значення. Європейський ринок має свої стандарти і для того, щоб вийти на цей ринок, відповідати рівню безпеки виробництва та існуючих технічних умов, нам необхідно здійснити необхідні зміни і в технічному регулюванні і у вимогах щодо безпеки продукції. Це дасть можливість на внутрішньому ринку не тільки підвищити якість та безпеку товарів, але і дозволить

великої кількості сільгоспвиробників вийти на європейські ринки, та на ринки інших країн, що приймають стандарти ЄС.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, і передбачених угодою гармонізація українського законодавства, зокрема, що стосується стандартів і вимог до безпеки продукції, дозволить підприємствам-представникам вітчизняної сільськогосподарської галузі значно розширити ринки збуту своєї продукції [7].

Висновки. Для України важливо не просто нарощування присутності на зовнішніх ринках, а й оптимізація структури експорту, поліпшення якості продукції, підвищення економічної та технологічної ефективності експортного виробництва.

Перспективними напрямками підтримки експорту продукції АПК України на сучасному етапі є: стимулювання виробництва продукції, що має експортний потенціал; сприяння модернізації виробничих потужностей орієнтованих на експорт; оптимізація правового та нормативного забезпечення експортних операцій; вдосконалення механізму кредитування виробництв, які здійснюють експорт; налагодження ефективної системи страхування експортних операцій; забезпечення достатньої правової підтримки національних виробників при проведенні судових розглядів; забезпечення сертифікації продукції вітчизняного виробництва відповідно до вимог ринків країн ЄС. Таким чином, міжнародний досвід побудови організаційної структури та схеми функціональних і координаційних зв'язків аграрних підприємств-виробників сільськогосподарської продукції може бути прийнятий до уваги при пошуку шляхів вирішення проблем, що перешкоджають інтеграції аграрних підприємств України в світовий ринковий простір.

Бібліографічний список: 1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: [інформ. – аналіт. зб.; за ред. П.Т. Саблука., вип. 7]. – К.: ІАЕ УААН, 2008. – 647 с. 2. Дубов А. Оптовые продовольственные рынки / А. Дубов // Экономика сельского хозяйства России. – 2002. – № 1. – С. 37. 3. Кобець Є.А. Економічна сутність інтеграції в аграрному виробництві / Є.А. Кобець // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2007. – № 1. – С. 146-149. 3. Кобець Є.А. Історичні аспекти розвитку інтеграції, її форми та напрями / Є.А. Кобець // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2007. – № 2. – С. 129-133. 4. Макин Г. Оптові продовольчі ринки: сучасний стан і перспективи розвитку / Г. Макин // АПК: управління,

економіка. – 1997. – № 6. – С. 30-34. 5. Мацибора В.І. Економіка підприємства: навч. посібник / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. – К.: Каравела, 2009. – 311 с. 6. Музика П.М. Формування гуртових (оптових) ринків в контексті створення інфраструктури аграрного ринку України / П.М. Музика, Р.С. Федішин, С.І. Баран, Г.І. Дутка // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2011. – № 2. – С. 171-179. 7. Чухно А.А. Сучасні економічні теорії: підручник / А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко; за ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с. 8. Dla porównania w internetowej bazie danych zapisanych jest 49434 hurtowni działających w Polsce. Режим доступа: <http://www.hurtownie.pl>. 4. Kotler Ph. Kotler o marketingu / Ph. Kotler. – Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, 1999. – 24 с.

Севидова И.А. Функционирование аграрных предприятий Украины в структуре оптового агропродовольственного рынка. В статье рассмотрено дальнейшее развитие аграрных предприятий при условии сочетания его с развитием различных форм кооперации, и интеграции. Современный оптовый сельскохозяйственный рынок - это регулируемый и управляемый механизм движения продовольствия и сырья, имеет развитую инфраструктуру. Передовой отечественный опыт, а также развитие подобных продуктовых подкомплексов в развитых странах мира свидетельствуют, что главной предпосылкой решения этой проблемы являются объективные процессы развития производственных отношений и реализация обоснованного экономического механизма отношений между звеньями подкомплекса. Таким образом, международный опыт построения организационной структуры и схемы функциональных и координационных связей аграрных предприятий может быть принят во внимание при интеграции Украины в мировое рыночное пространство.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, сельскохозяйственные предприятия, интеграция, интеграционные процессы, агропромышленная интеграция, агропромышленные объединения, международный опыт.

Sevidova I. Functioning of Ukrainian agricultural companies as a part of wholesale agrifood market structure.

Article points formulation. Present article covers the analysis of separate aspects of agricultural companies' activities and elicitation of their features under the circumstances of integration of Ukraine into the world market space. Further development of agricultural companies is only possible as long as it will

be merged with the development of various forms of cooperation, and their integration with various modern forms of economic activities in the agro-industrial complex.

Recitation of main research material. Modern wholesale agricultural market is a regulated and controlled mechanism of movement of food and raw material that has the developed infrastructure. The task of such market is forging relationships along the whole processing chain, provision of required premises, equipment and services to wholesalers and wholesale buyers. Advanced domestic experience along with the development of such grocery subcomplexes in the developed countries indicate that the main prerequisites for resolving this problem are objective processes of industrial relations development and the realisation of mechanism of well-founded economical relations among sub units. Interbranch integration process development in the field of agricultural production causes growth of its specialization and concentration, provision of more efficient agro-industrial production and profitability of all elements' activities. Perspective ways to support the Ukrainian agro-industrial complex production export on modern stage are: stimulation of potentially exportable production; promotion of modernization of export-oriented production capacities; optimisation of legal security and regulatory support for export operations; improvement of lending mechanism for exporting productions; adjustment of effective system for export operation insurance; provision of sufficient legal support to domestic producers during trials; provision of native production certification according to EU markets' requirements. Thus, the international experience of building organization structure and scheme of functional and coordinating relations of agricultural companies can be taken into account during the search of ways of solving the problems that hinder their integration into the world market space.

Key words: agroindustrial complex, agricultural enterprises, integration, integration processes, agroindustrial integration, agroindustrial associations, international experience.